

ՆԱՀԱՏԱԿ-ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿԻ ԱՂԶԿԱՆ՝ ՇԱՄԻՐԱՄ ՍԵՒԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԽԱԶԻԿ ԵԸՂՄԱԶԵԱՆ

Հայ գրականության հսկաներու՝ Դանիէլ Վարուժաններու, Միամանթօններու, Ռուբէն Զարդարեաններու կողքին՝ իր առանձնաշնորհեալ տեղը գրաւած մտքի մշակի, խիզախ եւ անվեհեր կեցուածքով, պողպատեալ նկարագիրով կազմուած, համամարդկային տարածքի վրայ ունեցած ազգային եզակի ջիզով շաղախուած եւ դադափարապաշտութեան վեհ համոզումներով սողորուած, ամենասեւ օրերուն իր ժողովուրդի ցաւերու եւ յոյսերու արտայայտիչը դարձած, ինքնակամ եւ գիտակցուած նահատակութիւնը ընտրած հերոսի, լիակատար արժանիքներով օժտուած բանաստեղծ-գրագէտ, բժիշկ Ռուբէն Սեւակի աղջկան՝ Շամիրամ Սեւակի մահը խոր ցաւ յառաջացուց մեր բոլորին սրտերուն մէջ:

Յուզարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 20-ի յետմիջօրէին Նիսի Ս. Ֆիլիփ եկեղեցոյ կամարներուն ներքեւ: Այնուհետեւ աճիւնները ամփոփուեցան, նոյն քաղաքի Գոգատ գերեզմանատան մէջ, իր տառապեալ մօր՝ Նանի Սեւակի կողքին:

Ներկայ գտնուեցան ողբացեալի բոլոր հարազատները, Հայաստանի

բերած Տարօն եպիսկոպոս Ճէրէճեան, որ իր խօսքին մէջ ծանրացաւ հանգուցեալի կեանքին կարեւոր անցուդարձերուն վրայ: Հոս կ'արժէ յիշել, թէ Շամիրամի մայրը՝ Տիկին Սեւակ ի՛նչ տառապալից եւ հոգեպէս ընկճուած օրեր ապրեցաւ, երբ Սեւակ 24 Ապրիլ 1915-ի յաջորդող շաբաթներուն Զանկրըր արքունեցաւ, Կոմիտաս Վարդապետի, Դանիէլ Վարուժանի, Բիւզանդ Քէշեանի, Տիրան Գէլէկիանի եւ բոլոր անոնց հետ, որոնք Հայ ազգին հաւատաւոր առաջնորդներն էին:

Ռուբէն Սեւակ 1905-էն մինչեւ 1914 Զուիցերիա ապրելէն, հոն որպէս բժիշկ աշխատելէն, բազմաթիւ քերթուածների գրելէն վերջ, Առաջին համաշխարհային պատերազմին հոշակուելէն հազիւ երկու ամիս առաջ, Պոլիս կը վերադառնայ, ընտանիքին հետ: Տիկին Նանի Պոլսոյ մէջ հանգիստ չի գտներ: Նախազգացումը կ'ունենայ գալիք սեւ եւ ճակատագրական օրերուն: Կ'առաջարկէ իր ամուսնոյն ետ վերադառնալ: Կը մերժուի: 1915 Յունիս 22-ին կը ձերբակալուի Ռ. Սեւակ եւ կ'արքսորուի Զանկրըր: Տիկին Սեւակ, բաղաբացիութեամբ գերմանուհի, բազմիցս անգամներ

Մարտիրոս առաջ հիւպատոս Վարդան Սրբմաքէշ, Սեւակի եղբորորդին՝ Յովհաննէս Չիլինկիրեան, որ մեղուի մը ժրագանութեամբ աշխատելով, իր ամբողջ կեանքը տուաւ Ռուրէն Սեւակի գործին ծանօթացման եւ տարածման համար:

Յովհաննէս Չիլինկիրեան

Արարողութեան նախագահեց տղրացեալի հարազատ բարեկամ եւ Դ. Սեւակի յիշատակը միշտ թարմ պահելու աշխատանքին, տարինետով, իր գործօն մասնակցութիւնը

Ռուրէն եւ Եանի Սեւակ

կը փափաքի ժամագրուիլ գերման դեսպան Վանկէնհայմի հետ, իր միջամտութիւնը խնդրելու, որպէսզի իր ամուսինը ազատ արձակուի: Կը մերժուի, զանազան պատրուակներով: Վերջապէս Օգոստոս ամսուն մէջ՝ Վանկէնհայմ կ'ընդունի Ե. Սեւակը եւ անոր կու տայ իր տխրահոշակ պատասխանը. «Դուն թշուառական Գերմանացի, լքեցիր ազգդ, ամուսնացար այս Հայուն հետ եւ հիմա կու գաս խնդրելու, որ ազատեմ զինքը: Ան ետ պիտի չգալ անգամ մըն ալ: Անոնք մեռ-

Նելու գացին»:

26 Օգոստոս 1915-ին Ռուբէն Սեւակ կը նահատակուի: Տիկին Սեւակ այս ցաւալի լուրը ստանալէ վերջ, Սեպտեմբեր 17-ին, որբացած իր երկու երախաներուն՝ Լեւոնի եւ Շամիրամի հետ Պոլիսէն կը մեկնի Լոզան:

Իր շատ սիրեցեալ ամուսնոյն նահատակութիւնը խոր կակիծով կը լեցնէ Տիկին Սեւակի սիրտը: Կը հրաժարի գերմանական հպատակութենէն 28 Մարտ 1919-ին, Լոզանի Հայաստանի պետութեան ներկայացուցչութեան դիմելով, կը ստանայ ՀՀ քաղաքացիութեան վկայագիր: Պատերազմէն ետք վերջնապէս կը հաստատուի Ֆրանսա, ուր Փիրէնեաններու շրջանը գանձուող եւ զինուորական համազգեստներ կարող գործատուներու մէջ կ'աշխատի իր գաւակներուն՝ Լեւոնին

վշտակցութիւնը Չիլինկիրեան սգակիր ընտանիքի յայտնելէ ետք, ի միջի այլոց կը գրէ. «Բարեչառակ Շամիրամ Սեւակի անցած երկրաւոր ուղին ներկայացնում է ցեղասպանութեան պատճառով որբացեալ հայ մանուկների դժուարին ու տառապալի ճակատագիրը, բայց եւ ամուր կամքն ու վճռականութիւնը՝ նեղութիւնները յաղթափարելու, վեր յառնելու, ապրելու ու բարի գործեր արարելու: Հոգեւոյս Շամիրամը դէտ փոքր երախայ էր, երբ Եղեռնի արհաւիրքների մէջ հայրը բանտարկուեց ու սպաննուեց, եւ նա չկարողացաւ ճանաչել իր սիրասուն ծնողին: Բայց Ռուբէն Սեւակի հետ հաղորդակից դարձաւ նրա արժէքաւոր ստեղծագործութիւնների միջոցով: Մեծանուն հօրից ժառանգած հայրենասնուիրումի ու ազգասիրութեան ոգով լուսափոփ Ռուբէն Սեւակի

իր գաւակներուն՝ Լեւոնին եւ Շամիրամին լաւագոյն կրթութիւն տալու համար: Աւելի ուշ բնակութիւն կը հաստատէ Նիս, ուր կը մնայ մինչեւ իր մահը: Յուզարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 30 Դեկտեմբեր 1967-ին, Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

Շամիրամ Սեւակի յուզարկաւորութեան ներկայ գտնուեցաւ նաեւ, Նիսի եւ շրջանի հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգոր արեղայ Խաչատրեան, որ կարդաց ՀՀ Սփիւռքի նախարարուհի՝ Տիկին Հրանտշ Յակոբեանի եւ Երեւանի Գուրէն Սեւակ վարժարանի տնօրէնուհիին եւ ուսուցչաց

կազմին ցաւակցութեան գիրերը եւ իր խօսքին մէջ ներողութիւն խնդրեց հանգուցեալ Շամիրամէն, քանի որ պարագաներու բերմամբ իր վերջին փափաքը չկրցան իրականացնել եւ յուզարկաւորութիւնը կատարել Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կամարներուն ներքեւ...:

Տարօն Սրբազանն ալ ընթեռնուց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի ցաւակցագիրը, ուր Վեհափառը յանուն Գերագոյն Խորհուրդի եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբանութեան իր

ոգով լուսափոփ Ռուբէն Սեւակի մեծազնիւ դուտորը աստուածաշնորհ իր կեանքն ապրեց ազգիս մեծանուն գրողի ժառանգութիւնը տարածելով: Նրա համար մեծ մխիթարութիւն եւ եղել Մայր Հայրենիք այցելութիւնները եւ այստեղ Ռուբէն Սեւակին նուիրուած միջոցառումներին մասնակցութիւնը: Ջերմութեամբ եմք յիշում, որ երեք տարի առաջ Մայր Աթոռում Ռուբէն Սեւակի եղբօրորդու՝ Յովհաննէս Զիլինկիրեանի բարերարութեամբ, նրա կողմից արժէքաւոր կտաւների, Ռուբէն Սեւակի հեղինակած նկարների, անձնական իրերի ու փաստաթղթերի, ցուցանմուշների ընծայաբերմամբ տեղի ունեցաւ Ռուբէն Սեւակի թանգարանի բացումը, որը մեծ իսանդավառութեամբ եւ ուրախութեամբ էր համակել Շամիրամ Սեւակին...»:

ԾԱՄԻՐԱՄ ՍԵՒԱԿԻ ԿԵԱՆՔԻ ԾԱՆԱՊԱՐՀԸ

Շամիրամ Զիլինկիրեան-Սեւակ ծնած է 10 Յուլիս 1914-ին Պոլսոյ Բանկալիթը թաղամասին մէջ: Աւագ եղբայրը Լեւոն կը ծնի 1912-ին Զուլիցերիոյ Լօզան քաղաքը:

Անոնք կը մկրտուին 19 Յունիս 1915-ին, Պոլսոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան Հայ Երաժշտութեան առաքելային՝ Կոմիտաս Վարդապետի եւ կնքահայրութեամբ՝ Թղթատարու-

▶ Թեան նախարար՝ Ոսկան Մարտիկեանի: Մկրտութիւնէն երեք օրեր յետոյ կը ձերբակալուի իրենց հայրը՝ Սեւակ եւ ինչպէս նշուեցաւ, 26

Ռուբէն Սեւակի թանգարանը, Երեւանի մէջ

Օգոստոս 1915-ին կը նահատակուի: Որբացած երկու երախաները իրենց մօր հետ կը մեկնին նախ Լօզան եւ ապա Ֆրանսա, մշտական բնակութիւն հաստատելու համար: Զիլինկիրեան-Սեւակ ընտանիքը 1945-ին, պատերազմէն յետոյ իր կեանքը կը շարունակէ նիս քաղաքին մէջ, բաղմաթիւ դժուարութիւններով:

Շամիրամ Զիլինկիրեան-Սեւակ կ'ամուսնանայ 1962-ին Ժողէֆ Զալբոյի հետ: Զքնաղ Շամիրամը իր հօրմէ ստացած պատուիրաններու ընդմէջէն, ամբողջ կեանքի ընթացքին, մօտէն կը հետաքրքրուի իր ընտանիքի պատմութեամբ, հայ ազգի ողբերգութեամբ եւ յատկապէս Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման եւ դատապարտման նուիրական աշխատութեամբ:

Շամիրամ իր հօրմէ ժառանգած գրասիրութեամբ, կը գրէ բանաստեղծութիւններ, ֆրանսերէնով, որոնք կը հրատարակուին 1990-

միրամ ներկայ է հոն: Բաղմաթիւ քաղաքական անձնաւորութեանց կարգին հոն է նաեւ Հայոց բարեկամ, նիսի երեսփոխան եւ փոխքաղաքապետ Ռուտի Սայր, որ կը մօտենայ Սեւակի աղջկան, զրոյց մը կատարելէ յետոյ, իր խօսքին մէջ կ'ըսէ. «...Երկու տարեկան հասակին որբացած այս տիկինը ինծի բացատրեց, թէ որբան տակնուվրայ եղաւ իր կեանքը: Իր սրտի եւ հոգիին մէջ նստած այդ պատուածքը ընդմիշտ պիտի

մնար բաց եւ ցաւագին, ինչպէս որ ատիկա կը պատահի սովորաբար իւրաքանչիւր մարդ արարածի հետ, որ չի կրնար իր սուգը կատարել: Այս երեկոյ, կարծես թէ ան հնարաւորութիւնը ունեցաւ ինքնամփոփուելու իր հօր շիրիմին վրայ, այն մարդուն, որուն ցայսօր բաժին ինկած էր միայն իր պատմութեան ժխտումը: Յուզումնալից այս պահուն դժուար էր բառեր գտնել: Տիկինը նայելով աչքերուս մէջ, արժանապատուութեան խոր զգացումով ըսաւ. «Շնորհակալութիւններ»:

Շամիրամ յաճախ կ'այցելէ Մայր Հայրենիք, իր ժողովուրդին եւ հողին հետ հաղորդուելու համար: Կը յարաբերուի Երեւանի «Ռուբէն Սեւակ» դպրոցի տնօրէնուհիին եւ ուսուցչաց կազմին հետ: Հոն ներկայ կը գտնուի զանազան հանդիսութիւններու: Սփիւռքի թէ Հայրենիքի մէջ Հայոց ցեղասպանութեան վերաբերեալ բոլոր ձեռնարկներուն կը բերէ իր մասնակցութիւնը:

հայրենասէր, Ռուբէն Սեւակի գաղափարապաշտութեան խորապէս հաւատացող, ինչպէս նշուեցաւ վերեւ, բառին արմատական իմաստով մեղուի մը ժրաջանութեամբ կ'աշխատի, անոր բոլոր գրութիւնները, բանաստեղծութիւնները, նամակները, իր հեղինակած նկարները, անձնական իրերը, փաստաթուղթերը ի մի բերելու եւ զանոնք նոր սերունդներու ուշադրութեան յանձնելու համար: Գրութիւններով եւ գիրքերով յամառօրէն կը հետապնդէ հայկական հարցը, արդարադատութիւնը, ցեղասպանութեան ճանաչման նուիրական գործը: Ամէնուրեք կը քարոզէ Սեւակի գաղափարախօսութիւնը: Իրապաշտ վերլուծումներով կը ջանայ հայորդիներու միտքերը կեդրոնացնել անցեալի թէ ներկայի քաղաքական խաղերու եւ անցուդարձերու վրայ:

Հրաւիրելով Հայաստանէն կամ Սփիւռքէն սլատմաբաններ, գրականութեան քննադատներ, կը կազմակերպէ բանախօսութիւններ, գրական կամ բանաստեղծական երեկոյթներ:

Կը հիմնէ Ռուբէն Սեւակի անուան «Յիշատակի Տունը», Քայնը Սիւր

Մէր քաղաքի մէջ, ուր կը ներկայացնէ անոր վերաբերեալ ամէն ինչ:

1994-ին Երեւանի Արաբկիր թաղամասի վարժարանը կը մկրտուի Ռուբէն Սեւակի անունով: Մինչեւ օրս, Յիլինկիրեան նիւթական թէ բարոյական իր օժանդակութիւնը կը բերէ այս միջնակարգին:

Երեք տարիներ առաջ էջմիածնի բակին մէջ Ռուբէն Սեւակի թանգարանի բացումը տեղի կ'ունենայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի բարեհաճ կարգադրութեամբ եւ գործօն օժանդակութեամբ, բարերարութեամբ դարձեալ Յովհաննէս Չիլինկիրեանի:

Կ'արժէ ընդգծել, թէ Երեւանի «Ռուբէն Սեւակ» միջնակարգի պարտէզին մէջ Յիլինկիրեանի ջանքերով կը գետեղուի նահատակ բանաստեղծին կիսանդրին: Հոն, Սեւակ խորհրդաւոր հայեացքով կը դիտէ հայութեան անցեալի, ներկայի եւ ապագայի խորհրդանիշ՝ Արարատը, իր պատգամը տալով նոր սերունդին, լռելեայն...:

Թո՛ղ միշտ անթառամ մնայ բոլոր նահատակներու, Սեւակի եւ Շամիրամի յիշատակը մեր սրտերուն մէջ:

Խ.Ե. ■